

Богдан Черкес

д. арх., професор, директор Інституту архітектури,
Кафедра дизайну та основ архітектури, Інститут архітектури,
Національний університет «Львівська політехніка»

Тетяна Клименюк

к. арх., доцент,
Кафедра дизайну та основ архітектури, Інститут архітектури,
Національний університет «Львівська політехніка»

**РОМАН МИКОЛАЙОВИЧ ЛИПКА –
ЛЬВІВСЬКИЙ АРХІТЕКТОР, ПЕДАГОГ**

Рис 1. Роман Миколайович Липка
(1921-1999)
– львівський архітектор, педагог

21 травня 2019 року минує 20 років з дня смерті Романа Миколайовича Липки, в зв'язку з цим закономірно звернення до особистості і творчості цього архітектора, доцента Львівської політехніки, одного з лідерів львівської архітектурної школи, життя якого все ще залишається малодослідженим.

Роман Миколайович Липка був у Львівській політехніці викладачем повоєнної генерації, один з тих хто ніколи не потребував доводити свого патріотизму та українськості.

Інформація про Романа Миколайовича Липку подавалася в газетних публікаціях в контексті певних подій, наприклад, про відкриття I учбового корпусу, автором проекту якого був Р.Липка написав у 1966 р. Дубій П. в статті «Ще відбулося 8 січня» [1]; спогади колег опубліковані в газеті Аудиторія у 1999 р.[2]. Про Р.М.Липку опубліковані статті у словниках [3], бібліографічних довідниках [4], регіональних річниках [5] та іноземних виданнях [6]. Його науково-педагогічну діяльність досліджували Буцько М.І. та Кипаренко В. Г.[7].

Роман Миколайович Липка, народився 28 серпня 1921 р. у Львові, в родині службовців з патріотичними українськими традиціями, батько по професії бухгалтер, мати – домогосподарка. Початкову і середню школи відвідував у Львові. У травні 1939 р. скінчив польську гімназію і Лицей

ім. Станіслава Сташці у Львові. Він згадував, як ще «з лицю виніс добрі знання загальної історії, історії культури, латинської та німецької мов. Тодішні підручники класичного циклу дисциплін рясніли зображеннями творів античного мистецтва і архітектури...руки мимоволі самі тяглися до зарисовок, а давалися вони чомусь дуже легко...»[8].

Після визволення Західної України склав у 1940 році вступні іспити у Львівський Політехнічний Інститут на архітектурно-будівельний факультет і до початку Вітчизняної війни закінчив перший курс. З червня 1941 по липень 1944 знаходився на тимчасово окупованій німцями території у м. Львові, разом з батьками. «У зв'язку з тяжким матеріальним станом сім'ї я (Липка Р.) примушений був працювати; працював рахівником у відділку знання і просвіти при нарахуванні зарплати вчителям»[9]. Після звільнення Львова був мобілізований до лав Радянської армії і приймав участь у боях на території Польщі, Німеччини і Чехословачини у складі I-го та IV-го українських фронтів. У 1944 р., воював на Сандомірському передмісті під Вроцлавом, а під Рациборгом був поранений. В січні 1945 р. вступив до лав ВЛКСМ. За бойові дії був нагороджений медалями «За відвагу» і «За перемогу над Німеччиною». Демобілізувався в листопаді 1945 р.

І хоча Друга світова війна на деякий час перервала освіту, остаточний вибір був зроблений ще тоді, на перших курсах. Вибір, який не перекреслили ні повна заміна усього професорсько-викладацького складу, ні жорстокий політичний тиск під гаслом боротьби проти «буржуазних пережитків» та «українського буржуазного націоналізму» в повоєнний період, ні ліквідація як «ідейно шкідливих» методичних фондів кафедри з попередніх австрійських і польських періодів діяльності Політехніки і передача на макулатуру «буржуазних» видань з бібліотечних та кафедральних збірок в повоєнний час[10].

З січня 1946 р. продовжив навчання у Львівському Політехнічному Інституті на інженерно-будівельному факультеті, за спеціальністю «архітектура». «Під час навчання приймав участь у роботі факультетської комсомольської організації, як член бюро і в роботі Науково-технічного студентського товариства, як представник факультетської секції НТСО і член інститутської Ради НТСО. У червні 1949 р. був прийнятий у кандидати ВКП/б»[11]. Перший досвід спілкування з професорами Львівської політехніки, на все життя переконав, що архітектурна освіта можлива тільки там, де працюють педагоги не тільки професіонали, але й ентузіасти: «На чолі викладацького складу були видатні творчі особистості: Вітольд Мінкевич, Іван Базенський, Владислав Дердацький, Тадеуш Врубель. Великим успіхом користувалися лекції доцента Адама Мсцівуєвського з курсу загальної історії архітектури та мистецтва»[12]. Саме це, можливо, вплинуло на подальший вибір Романа Липки в його архітектурно-освітніх уподобаннях. Він обрав

найпрестижнішу в той час на факультеті спеціальність - монументальну архітектуру і був запрошений одним із викладачів - Я. Вітвицьким до праці над створенням пластичної панорами Львова XVIII ст. «В червні 1950 р. захистив на «відмінно» дипломну роботу і був скерований на роботу у м. Луцьк, у Волинський облпроект. У Волинському облпроекті працював з серпня 1950 по травень 1951 р., на посаді ст. архітектора, а далі завідувача відділу об'ємного проектування. У травні 1951 р. був призначений виконуючим обов'язки начальника обласного відділу по справам архітектури при Волинському облвиконкомі. В лютому 1952 був прийнятий первинною парторганізацією в члені ВКП/б. В квітні 1952 на увазі важких сімейних обставин (смерть дружини, після народження дитини) був звільнений по власному бажанню від роботи у Волинському облпроекті і переїхав у м. Львів»[13]. Таким чином, молодий архітектор Р. Липка, отримавши диплом Політехніки і працюючи на Волині у Луцьку, за два роки роботи пройшов шлях від архітектора до посади головного архітектора області. Його глибокі знання «класичної» архітектури та активні дослідження архітектурної спадщини сприяли популяризації та захисту від знищення історичну архітектуру на західних землях України - його стараннями були врятовані замок Любартів та костел єзуїтів.

Після переїзду до Львова коротко (з 05.1952-06.1952) працює інженером-архітектором у ОКП № 1 «Теплоелектропроект», а далі з 06.1952-09.1952 р. старшим лаборантом кафедри будівельних конструкцій Львівського політехнічного інституту. А з вересня 1952 року на запрошення І. Багеньського Роман Миколайович був уже асистентом на кафедрі архітектури ЛПІ, де займався педагогічною діяльністю, але водночас - і прикладною. Що сприяло піднесенню на нові сходи педагогічної діяльності: і вже з вересня 1954 по травень 1964 р. працювати старшим викладачем кафедри архітектурного проектування ЛПІ.

У характеристиці виданої для участі у конкурсі на заміщення посади в.о. доцента кафедри «Архітектурне проектування» декан Інженерно-будівельного факультету доц. к.т.н. Беділо А.Т. відзначить: «Липка Р.М. керує курсом «Введення у архітектурне проектування» читає курс лекцій по Загальній історії архітектури і завдячуючи великому педагогічному досвіду користується заслуженим авторитетом у студентів. Викладацьку роботу Липка Р.М. поєднує з науковою роботою виконуючи дослідження по темі «Формування житлової забудови у природно-кліматичних умовах гірських районів Карпат», а також приймає участь у практичній проектній роботі і здійснює авторський нагляд над будівництвом. ... Під час роботи в інституті Липка Р.М. активно приймає участь у громадському житті інституту, часто виступає з лекціями на виробництві, за добрі показники з учбової і громадської роботи має 10 подяк ректора інституту і відмічений грошовою нагородою...»[14].

Як обраний за конкурсом, виконує обов'язки доцента (з 06.1964 -

06.1968), а далі - з 07.06.1968 був затверджений Вищою атестаційною комісією у вченому званні доцента кафедри архітектурного проектування ЛПП[15], на якій перебував до - 10.1971 р. Звітуючи за період з 14. 05.1964 – 10.04.1970 р. Роман Липка серед іншого відзначає: *«прочитав 220 год. лекцій з «Загальної історії архітектури», керував дипломним та курсовим проектуванням спеціальностей АР... проводив систематичну роботу по вдосконаленню курсу «Загальна історія архітектури» і циклу «Введення в архітектурне проектування» - створив науково-методичний фонд для циклу Введення в архітектурне проектування» (понад 600 книг і увразів)...проводив підготовку ілюстративного діапозитивного фонду (виготовлено понад 400 діапозитивів і 300 кадрів діафільмів)...Науково дослідницька робота: з 1964 по 1970 р. опублікував 7 наукових статей; крім цього 5 статей опубліковані у вигляді окремих розділів (85 друкованих сторінок) у Науково-технічному звіті Науково дослідного інституту Київ НДІП містобудування. ...У 1969 р. випущена книга «Планировка и застройка курортов» у співавторстві з колективом Київ НДІП міст. ... Дисертаційна робота «Інсоляція як фактор розпланування і забудови гірських населених місць» закінчена у чорновому вигляді. ... Громадська робота: ... з березня 1969, як депутат Львівської міської Ради депутатів трудящих виконую обов'язки члена Виконкому Львівської міської Ради. У 1967 був нагороджений ювілейною медаллю ЛОЛПП і Грамотою Міністерства В і ССО УРСР за багаторічну роботу з виховання фахівців для народного господарства»[16].*

З 10.1971 - 12.1971 Липка Р.М. доцент кафедри рисунку і живопису ЛПП і з 12.1971 - 08.1987 завідувач кафедри рисунку і живопису ЛПП. В особистому листку по обліку кадрів з 1980-х рр. на питання якими іноземними мовами і мовами народів СРСР володієте? Липка Р.М. відповідь: *«українською, російською, польською, німецькою – володію добре; англійською, французькою – слабо», а також зазначив «маю 3 монографії. (2 в співавторстві), 30 наукових статей, 4 методичних посібника.»*[17]. З 08.1987 - 05.1999 доцент кафедри рисунку і живопису (з 06.1990 кафедра називається історії і художніх основ архітектури).

Багато років на кафедрі рисунку і живопису, викладав історію архітектури і мистецтва, часто повторював: *«Мистецтво архітектури втілює в собі досягнення матеріальної і духовної культури суспільства на сучасному етапі його розвитку, створює штучне середовище існування в певному локальному природному оточенні. Архітектура цілком відбиває рівень технічних знань і образного мислення людини властивої для кожної історичної епохи. Виходячи з цих передумов, викладання історії архітектури повинно бути спрямоване на виявлення найбільш характерних, висвітлюючих дану епоху об'ємно-просторових рішень і засобів її архітектурної виразності, відбиваючи основні стиліові*

напрями в їх історичному розвитку. Закріплення студентами вивченого матеріалу необхідно супроводжувати виконанням відповідних зарисовок, що повинно сприяти розвитку творчого мислення майбутнього архітектора»[18]. Ці слова були його кредо, які підтверджували направленість його педагогічної діяльності і методологічних постулатів. Студенти змальовували з дошки шедеври світової архітектури, а Липка Р.М. розповідав поволі і виразно, часом кілька разів наголошуючи важливі моменти. За ним було дуже легко конспектувати.

Займався також наукою - досліджував народну гуцульську архітектуру, архітектуру львівських передмість, висвітлював біографії видатних львівських архітекторів, як це було у випадку з архітектором І. Левинським. Декан архітектурного факультету Рудницький А.М., який «був ... товаришем і приятелем (Романа), разом з яким відвідував Львівську архітектурну школу після війни, разом боронили її від неодноразових намагань ліквідувати, разом робили все, щоби продовжити і розвинути академічні традиції на архітектурному факультеті»[19]; характеризуючи у травні 1987 р. Липку Р.М. зазначить: «На протязі роботи в інституті виконував ряд постійних громадських і партійних доручень, як член партбюро факультету, член партійного комітету інституту, керівник методологічного семінару кафедри і ін. За добрі показники в учбовій, науковій, громадській і виховній роботі мав ряд подяк, неодноразово нагороджувався знаком «Переможець соціалістичного змагання», а в 1981 р. за заслуги в галузі освіти СРСР був нагороджений нагрудним знаком «За відмінні успіхи в роботі». У 1978 р. був нагороджений Премією Ради Міністрів СРСР, а у 1981р., за багаторічну плідну роботу в галузі архітектури і активну участь в громадському житті Почесною грамотою Президії Верховної Ради УРСР. Нагороджений також Почесною грамотою і значком ЦК ВЛКСМ, Грамотою Радянського Комітету Ветеранів війни і знаком «Відмінник культурно-шефської роботи у Збройних Силах СРСР». Тов. Липка Р.М. є учасником Великої Вітчизняної війни, має 10 урядових нагород, вибирався депутатом Львівської Ради Народних депутатів п'яти скликань, з 1969 по 1973 рр. був членом виконкому міської Ради. З 1971 по 1983 рр. керував Львівською організацією Спілки архітекторів СРСР, а з 1975 р. по 1985 р. є членом республіканського правління Спілки архітекторів УРСР і членом президії Спілки архітекторів України»[20]. З чого яскраво видно, що працюючи науково-педагогічно у своїй рідній Політехніці поєднував з різними іншими функціями в організаціях, що займаються проблемами архітектури.

Однією з найважливіших його робіт був проект нового комплексу будинків Львівської політехніки в тому числі і Першого навчального корпусу, який знаходиться на розі вулиць С.Бандери і Ф.Карпинського і мав зайняти відповідальне місце в архітектурі вулиці, що веде від центру міста

до головного вокзалу[21]. Перед новим навчальним корпусом влаштували сквер, а композиційне рішення фасадів відбило характер функціонально-просторового рішення. Роман Липка здійснював авторський нагляд за будівництвом та керував розробленням конкретних архітектурних вузлів. У цьому корпусі вдало розпланували актовий зал, аудиторії і студентську їдальню. Перший навчальний корпус було здано в експлуатації в 1966 р. У складі творчого колективу Р.М.Липка і А.М.Рудницький за цей проект і будівництво у 1977 році отримали премію Ради міністрів СРСР.

Він очолював Львівське обласне відділення Спілки архітекторів, був членом президії САУ, виконував депутатські обов'язки, та все ж головним його професійним обов'язком залишалось архітектурне учительство. Роман Липка володів унікальними якостями великого педагога-вченого, який присвятив понад сорок років викладацькій роботі і п'ятнадцять років завідуванню кафедрою рисунка і живопису. За десятки років лекції Романа Миколайовича відвідали тисячі студентів, архітекторів, науковців як у Львові, в Україні, так і за кордоном - в Італії, Росії, Польщі, Німеччині, Австрії, Угорщині, Франції, країнах Азії та Африки.

Особистими зусиллями ініціював міжнародні конференції, присвячені проблемам архітектури, підтримував тісні контакти з польськими організаціями і інституціями. Справи, які зближували українсько-польські відносини, приймав дуже близько до серця. Популяризації польської культури приділяв особливо багато часу в останні десятиліття, що сприяло розвитку взаємних стосунків. Своїми глибокими знаннями і багатим досвідом сприяв роботі урядових інституцій в обох країнах, здобуваючи собі багато сердечних приятелів у Польщі. Був відомим знавцем архітектури Львова, автором багатьох опублікованих книжок і статей. Його заслугою є ініціатива видання Галицької брами з розкриттям ілюстративного матеріалу також польською мовою.

Помер 20.05.1999 р. у Варшаві через декілька днів після доповіді у Варшавському університеті, присвяченій його спогадам про часи з вересня 1939 р. Його поховали на Личаківському цвинтарі 29 травня в родинному склепі.

Роман Липка уособлював цілу генерацію і зв'язував довоєнний Львів із Львовом сьогоднішнім. Інтелектуал, людина рідкісної доброти, порядності й гумору, незважаючи на жорсткість власної долі, він дуже любив життя і людей. У нього було абсолютне відчуття краси і абсолютно відсутнє почуття заздрості. Він був абсолютно неповторним, був великим львів'янином, галичанином, українцем і європейцем. Значення особистості Романа Миколайовича Липки можна визначити як лідера Львівської архітектурної школи, завдяки якому була збережена класична традиція архітектурної освіти в регіоні.

Заслуги Романа Липки великі, і ми ще не раз будемо повертатися до них.

Література:

1. Дубій П. Це відбулося 8 січня: [Про відкриття I учбового корпусу, автором проекту якого був Р.Липка] // Рад. студ. -1966. - 19 січ.;
2. Служитель архітектурної освіти: [Спогади колег про Р.Липку] // Аудиторія. - 1999. - 25 черв. - 8 лип. - С. 8;
3. Липка Роман Миколайович // Словник художників України / АН УРСР; Ред. колегія: М.П.Бажан та ін. - К.: Укр. рад. енцикл. Гол. ред., 1973. - С. 132;
4. Роман Миколайович Липка. Бібліографія вчених Львівської політехніки (випуск 23). Укладачі: Т.М. Клименюк, І.О. Белорус, Львів. Науково-технічна бібліотека. 2001. – 24 с.;
5. Липка Роман Миколайович: [Біогр. довідка] // Львівщина-96: Регіон, річник. - Тернопіль: Збруч; Львів: Укр. шлях, 1996. - С.454;
6. Roman Łupka: [Biograficzne dane] // Europa nie prowincjonalna = Non - provincial Europe / Pod. red. K. Jasiewicza. - Warszawa; Londyn, 1999. - S.1320-1321;
7. Буцко М.І., Кипаренко В.Г. Державний університет «Львівська політехніка», 1844-1994. - Львів: Вид-во Держ. ун-ту «Львів. політехніка», 1994. - Із змісту: [Про науково-педагогічну діяльність Р.Липки]. - С. 30, 42, 43, 92, 93;
8. Служитель архітектурної освіти. «Аудиторія», ч. 19-20, 25 червня – 8 липня 1999 р.;
9. Автобіографія Липки Р.М. написана їм власноручно 27.05.1952. (переклад з російської мови Клименюк Т.);
10. Роман Миколайович Липка. Бібліографія вчених Львівської політехніки (випуск 23). Укладачі: Т.М. Клименюк, І.О. Белорус, Львів. Науково-технічна бібліотека. 2001. – С. 12, с. 24;
11. Автобіографія Липки Р.М. написана їм власноручно 27.05.1952. (перекл. з рос. мови Клименюк Т.);
12. Роман Миколайович Липка. Бібліографія вчених Львівської політехніки (випуск 23). Укладачі: Т.М. Клименюк, І.О. Белорус, Львів. Науково-технічна бібліотека. 2001. – С. 12, с. 24;
13. Автобіографія Липки Р.М. написана їм власноручно 27.05.1952;
14. Характеристика на старшого викладача кафедри «Архітектурне проектування» Львівського політехнічного інститута. Підписана 24.07.1964 р. деканом Інженерно-будівельного факультету доц., к.т.н. Беділо А.Т., секретарем партбюро ІБФ к.т.н. Беринським Й.Ц. (переклад з російської мови Клименюк Т.);
15. Атестат доцента МДЦ № 043663, Москва, 19 липня 1968 р.;
16. Звіт про учбову, учбово-методичну, науково-дослідну і громадську роботу доцента кафедри «Архітектурне проектування» Липки Романа Миколайовича, за період з 14.05.1964 по 10.04.1970 р. написаний їм власноручно 09.04.1970 р. (переклад з російської мови Клименюк Т.);
17. Особистий листок по обліку кадрів Липки Р.М., 1980 р.;
18. Записано Клименюк Т.М. 25.03.1996 зі слів Липки Р.М.;
19. Роман Миколайович Липка. Бібліографія вчених Львівської політехніки (випуск 23). Укладачі: Т.М. Клименюк, І.О. Белорус, Львів. Науково-технічна бібліотека. 2001. – С. 15, с. 24;
20. Характеристика на завідувача кафедрою «Рисунок і живопис» Львівського ордена Леніна політехнічного інституту ім. Ленінського комсомолу, доцента Липку Романа Миколайовича. Від 21 травня 1987 р. Підписана А.М. Рудницьким, В.Г.Болячевець, О.П.Гляшенко (переклад з російської мови Клименюк Т.);
21. Дубій П. Це відбулося 8 січня: [Про відкриття I учбового корпусу, автором проекту якого був Р.Липка] // Рад. студ. - 1966. - 19 січ.